

Vito Morpurgo, *Pregiudizio, magia e superstizione nella lirica popolare musulmana della Bosnia e dell'Erzegovina*. Estratto dagli Annali del Corso di Lingue e Letterature Straniere presso l'Università di Bari, Vol. V, Bari 1961, str. 5—87.

Ova studija čini organsku cjelinu s prethodnim prilogom od istoga pisca koji je bio objavljen u IV tomu istih »Anala« (»Il dramma umano nei canti popolari musulmani femminili della Bosnia e dell'Erzegovina«). Obje rasprave pristupaju muslimanskoj narodnoj poeziji, prvenstveno baladama, s gledišta koje je dosada bilo ovdje-ondje sporadički doticano, ali je sada prvi put uzeto kao glavna osnova za razmatranje tih pjesama: to je psihološki aspekt. Pisca zanima pitanje na koji su način poseban društveni položaj muslimanskih žena, muslimanske obiteljske prilike, te njihove predrasude, vjerovanja i vraćanja odjeknuli u narodnoj poeziji. On nastoji povezati specifične motive pjesama sa psihološkim životom onih koji su ih stvarali. Pokušaj je originalan i vrijedan pažnje. Pisac je u svome, na svoj način pionirskom pokušaju naišao na izvjesne neizbježne poteškoće. Dijelom su to teškoće u citiranju izvora i literature, koji se, iz objektivnih razloga, nisu mogli u svim slučajevima navoditi iz prve i najbolje ruke. Utoliko je veća zasluga piševe što je, odabirući tekstove, uspio pronaći dragocjen izbor sugestivnih pjesama, koje odlično ilustriraju temu o kojoj on govori, a ujedno, i same po sebi, predstavljaju svojevrsnu malu antologiju. Osnovna je teškoća, svakako, metodološke prirode. Veoma je teško, naime, izdvojiti muslimanske lirске narodne pjesme iz ostale srpskohrvatske narodne poezije, kada se zna kako je sva ta poezija uzajamno prepletena i stvarno jedinstvena. Pisac to i sam znade pa uz neke primjere napominje kako je dati motiv poznat i u nemuslimanskim narodnim pjesmama. Da je uspio pokazati analizom čime se pojedina muslimanska pjesma razlikuje od nemuslimanske s istim motivom, bio bi to dragocjen prilog karakterizaciji muslimanskih narodnih pjesama. Drugi je metodološki problem ovaj: praznovjerje i magija kao element narodne pjesme nisu identični s vraćanjem i vjerovanjem u neposrednoj životnoj praksi. U pjesmi su to često pjesničke metafore, simboli, bez neposredne veze s recentnim vjerovanjem; nekadašnja živa vjerovanja transformiraju se i poprimaju funkciju pjesničke izražajnosti. Primjećuje se na nekoliko mjesta da piscu nije izmakla ta distinkcija, pa su mu pojedine analize usmjerene u tom pravcu, mjestimične lijepo i uspješno. No to ipak nije provedeno dosljedno kroz cijelu radnju, nije izričito formulirano kao princip prilaženja temi. Da zaključimo: Morpurgova studija sagledava originalno jedan zanimljiv aspekt muslimanske narodne pjesničke građe; odabire primjere s istančanim ukusom (oni će, vjerojatno, biti malo otkriće talijanskim čitaocima); metodološki pristup nije sasvim pročišćen, ali sadrži elemente koji utiru puteve ispravnijem metodološkom postavljanju budućih srodnih studija.

M. Bošković-Stulli

Venček ljudskih pripovednih pesmi. Izbral, uvod in opombe napisal Jože Gregorič. Mohorjeva družba, Celje 1956. 126 + (2) strani, m. 8°.

Kot »redna knjiga za udé Mohorjeve družbe« je zbirka nujno poljudna. Izmed najbolj znanih pripovednih pesmi jih je urednik skrbno odbral 29: o Vidi, Bredi, Zori, Desetnici, pa o Matjažu, Pegamu, Barodi, Galjotu. Neusmiljeni gospodi in druge, Junaške snovi, družinske in osebne tragedije, socialni konflikti in kar je še našlo odmeva v ljudski pesmi, je zastopano vsaj z enim zgledom. Pri izbiri besedil ni odločalo načelo, naj bi prišle v knjigo le pesmi, ki so tudi oblikovno čim bolj ljudske. Zato se pogosto srečujemo s prepesnitvami Prešerna, Zaklja, Valjavca in še koga. Kajpada je to s poljudnostjo zbirke nekako spravljivo, vendar bi bilo treba tudi bralca, ki ne bere opomb in virov na koncu, izrečno opozoriti na to, najbolje ob

samih besedilih. Tako zdaj stojita na isti ravni n. pr. avtentična ljudska »Mlada Vida« iz Ihana in Prešernova »Lepa Vida«, čeprav pripadata dvema različnima kategorijama; na str. 108—109 je sicer vse lepo povedano, kako in kaj, vendar to ne zadostuje.

Z uvodom in zlasti z opombami gre Gregorič po dobrem zgledu komentirane izdaje ljudskih pripovednih pesmi »Peli so jih mati moja« (Šali-Kuret, 1943). V informativnem uvodu je preostro postavljena trditev: »Ko je bila pesem zapisana, se je tudi njen razvoj nehal.« Poglobljena raziskavanja v zadnjih petnajstih letih so pokazala, da ni čisto tako. Če v živem studencu zajamem vedro vode, studenec zaradi tega ne bo usahnil! Opombe se drugače precej zvesto drže dosedanjih raziskavanj o ljudski pesmi. Urednik je bil prizadeven tolmač in posrednik znanosti. Tu in tam je prišel na dan tudi s svojo izvirno mislijo (prim. Desetnica, str. 104; k razpravi »Izvor desetništva«, SE XIII, 79, bi bilo dobro vsaj registrirati tudi upravičeni Gregoričev dvom o patriarhalnih koreninah desetništva). V pesmi »Romar sv. Jakoba Komposteljskega« žena moža vika; mnenje, da to »ni slovenska navada« (str. 98), bo treba pač opustiti. Kakor sem opozoril leta 1948 v Varstvu spomenikov I/1, 27, so taki primeri vikanja na Krasu dosegli naše dni. Komentator včasih poživi tekst s kakim lastnim doživljajem (gl. str. 104), z navedbo pregovora iz domačega kraja (str. 120) in podobno; dokaz več za njegovo osebno zavzetost pri stvari.

Milko Matičetov

Ciganske pravljice. Izbral in prevedel dr. Niko Kuret. Ilustriral Jože Ciuha. Mladinska knjiga, Ljubljana 1959. 258 strani, 8°.

Ta zbirka ciganskih pravljic ni navaden prevod, kakor so mnoge izmed zbirk v seriji »Zlata ptica«. Zato je »prevedel« na hrbitu naslovne strani kar preskromen in smo ga tu v naslovu dopolnili z besedami na ščitnem ovitku. V resnici gre za posrečen izbor iz obsežnega in žal nič kaj lahko dosegljivega pripovednega zaklada evropskih Ciganov. Dr. Kuret je moral iskati gradivo po publikacijah v več jezikih in naprositi za pomoč tudi zbiralce in lastnike rokopisnega blaga. Tako nastala antologija združuje pravljice Ciganov, raztresenih na srbskohrvaškem jezikovnem območju (deset), med Romuni (osem), Svedi (štiri), Slovenci (tri), med Poljaki, Madžari in Nemci (po dve), med Angleži in Bolgari, na Turškem in v Palestini (po eno; pri eni pa ni moč določiti, od kod je).

Slovenskim Ciganom je odmerjena po ena zgodba z Dolenjskega (Matičetov), iz Bele krajine (Zupanc) in iz Prekmurja (po rokopisu V. Novaka ml.). Za belokranjsko »Cigan in gosposki obed« beremo v opombah, da sta jo »povedala okoli leta 1950 Miha in Neža Hudorovac, Podreber pri Semiču«, kasneje pa je sam Zupanc za isto zgodbo navedel drugačen vir: Ivan Pašič, Strekljevec ? (SE XIII, 1960, 197). Ciganske pravljice iz drugih krajev Jugoslavije so iz Dordevičeve zbirke, iz Uhlikove revialne objave, trije zapisi Maje Bošković-Stulli pa so tu objavljeni prvokrat.

Ceprav zbirka združuje raznih zapisovalcev, iz različnih krajev in časov, moramo priznati, da je vendarle precej homogena. To bo tako zasluga urednika, ki je pač pazil na medsebojno ubranost tekstov, kakor zasluga samih oblikovalcev zgodb, to je ciganskih pravljicarjev. Le-ti znajo vsemu vtisniti svoj pečat, posebno noto, ki izvira iz značaja tega trdoživega in radoživega ljudstva. Eden njih, lani ali predlanskim umrli švedski Cigan Taikon, je najizrazitejši predstavnik svojega rodu. V naš izbor je prišel s štirimi zgodbami, lepo pa bi bilo, če bi kdaj dobili kar celo knjigo njegovih povestic.

Snovno se ciganske pravljice sučejo v istem krogu kot pravljice narodov, med katerimi Cigani živijo. Tu sta Pepelka in mačeha; tu je magični beg, pa hudobna mati Rošlinka, cesarjev zet vrtnar, in še in še. V svetu pravljice je